

ΟΙ ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ ΤΗΣ “ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΑΣ”, ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΙΤΑΛΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΚΑΡΑΚΚΙΟΛΟΥ¹

Κατὰ τὸ ἐν Σόφια Δ' Βυζαντινολογικὸν Συνέδριον ἔδειξα ὅτι πλεῖστα ὄσα χωρία τῆς Μεγάλης Χρονογραφίας τοῦ Φραντζῆ τυγχάνουσιν ὑποβολιμαῖα, προστεθέντα ὑπὸ τοῦ περὶ τὸ 1571 ἀκμάσαντος μητροπολίτου Μονεμβασίας Μακαρίου Μελισσηνοῦ ἐν συνεργασίᾳ, πιθανῶς, μετὰ τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ Ἀνδρέου Δαρμαρίου, τοῦ διασήμου ἐκείνου παραποιοῦτοῦ χειρογράφου.

Ἐπειδὴ ἡ Μεγάλη Χρονογραφία τοῦ Φραντζῆ εἶναι πρώτη πηγή, ἐξ ἧς ἀντλοῦνται πληροφοριαὶ ἀφορῶσαι εἰς τε τὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου καὶ τὴν τῶν περιοίκων λαῶν, τὸ πρᾶγμα ἐνέχει μεγάλην σημασίαν, καθότι ἐπιβάλλεται νῦν ἡ ἀναθεώρησις τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν συγγραμμάτων, τὰ ὅποια ἦντλησαν ἐκ τῆς ὡς ἄνω χρονογραφίας. Σχετικῶς φέρ' εἰπεῖν πρὸς τὴν Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν βλέπομεν μέχρι τῆς σήμερον, καὶ μετὰ τὴν ἐν Σόφια γενομένην ἀνακοίνωσίν μου, συγγράμματα ἡμέτερά τε καὶ ξένα κατὰ κόρον ἐπαναλαμβάνοντα τὴν εἶδησιν τῶν γάμων τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Ἀντωνίου Β' τοῦ Ἀτσαγιώλη μετὰ τῆς ἡγεμονίδος Μαρίας τῆς Μελισσηνῆς κτλ. Ἡ εἶδησις ὁμως αὕτη εἶναι καθαρὸν ἐπινόημα μηδεμίαν σχέσιν ἔχουσα πρὸς τὴν πραγματικότητα· προέρχεται ἐξ ἐνὸς χωρίου τῆς Μεγάλης Χρονογραφίας, τὸ ὁποῖον ἀπέδειξα ὅτι εἶναι ὑποβολιμαῖον· παραδείγματα δὲ τοιαῦτα ὑπάρχουσι πάμπολλα².

Τὰ τοιοῦτα ὁμως χωρία εἶναι πολὺ περισσότερα ἢ ὅσον ὑπώπτεον ἀρχικῶς. Χωρίον π. χ. περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ ὁποῖου ἤμην σχεδὸν βέβαιος, ἤδη, παρασκευάζων τὸν Β' τόμον τῆς ἐμῆς ἐκδόσεως τοῦ Φραντζῆ, ἀντελήφθην ὅτι ἦτο νόθον. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον εἶναι τὸ ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Βόννης σ. 424, 17-425, 2· ἔχει δὲ ἐπὶ λέξει ὡς ἔξῃς: «τότε καὶ ὁ μακαριώτατος πάπας διὰ τοῦ αἰδεσιμωτάτου καρδιάλεως Βησσαρίωνος ἐξαπέστειλε πρὸς τοῦσδε τοὺς δεσπότας, κὺρ Ἀνδρέαν, λέγω, τὸν δεσπότην καὶ Μανουὴλ τὸν αὐθεντόπουλον, ἵν' εἰς γυναικα δώσωσι τὴν αὐτῶν ἀδελφὴν τινι ἄρχοντι ἐκ γένους Καρακκιόλω πλοῦτῳ τε καὶ γένει καὶ λαμπρότητι διαπρέπουσι καὶ τῆς συμφωνίας γενομένης, ἣ τῶν μνήστρων ἱερολογία ὑπὸ τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως

¹ Ἀνακοίνωσις γενομένη ἐν τῷ ἐν Ρώμῃ Ε' Βυζ. Συνεδρίῳ.

² Βλέπε τὴν ἐν τῷ Βυζαντινῷ Συνεδρίῳ Σόφιας γενομένην ἀνακοίνωσίν μου· Phrantzès est-il réellement l'auteur de la Grande Chronique qui porte son nom? (Bulletin de l'Institut archéologique Bulgare, tome IXe, 1935, pp. 177 - 189).

διετελέσθη. Ἡμεῖς οὖν οἱ τῆς νύμφης οἰκιακοὶ παρὰ τοῦ νυμφίου πλείστας φιλοτιμίας ἐλάβομεν εὐφρανόμενοι ἐν τῇ χαρᾷ».

Κατὰ τὸ περὶ οὗ λόγος χωρίον ὁ Γεώργιος Φραντζῆς εὐρισκόμενος ἐν Ρώμῃ καὶ φιλοξενούμενος ὑπὸ τῶν τέκνων τοῦ δεσπότη Θωμᾶ Παλαιολόγου παρευρέθη εἰς τὴν «ιερολογίαν τῶν μνήστων» τῆς «αὐθεντοπούλας» ἥτοι τῆς θυγατρὸς τοῦ δεσπότη Θωμᾶ μετὰ τοῦ Ἰταλοῦ ἄρχοντος Καρακκίολου¹.

Τὴν ὑποψίαν περὶ τῆς μὴ γνησιότητος τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίου γεννᾷ τὸ γεγονός ὅτι τοῦτο ὄχι μόνον δὲν περιέχεται ἐν τῇ Μικρᾷ Χρονογραφίᾳ, ἣτις εἶναι ἀναμφηρίστως ἔργον αὐθεντικὸν τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ, ἀλλὰ καὶ εἰς δύο τῶν καλλιτέρων καὶ ἀρχαιότερων κώδικων τῆς Μεγάλης Χρονογραφίας, ἥτοι εἰς τοὺς κώδικας Gr. 239 τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Μονάχου καὶ P 24 sup. τῆς Ἀμβροσιανῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Μιλάνου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἄλτερος μόνον τὸν κώδικα τοῦ Μονάχου εἶχεν ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ γενομένῃ τῷ 1796 ἐκδόσει τῆς Βιέννης καὶ ἐν τῇ ἀρχικῇ ταύτῃ ἐκδόσει τῆς Μεγάλης Χρονογραφίας δὲν περιέχεται τὸ ὡς ἄνω χωρίον.

Εἰς τοὺς μὴ περιέχοντας τὸ χωρίον κώδικας ἢ εἰς Ρώμην τοῦ Φραντζῆ ἀφίξις ἐκτίθεται ὡς ἑξῆς: «καὶ δι' ἡμερῶν ἐννέα ἐφθάσαμεν εἰς Ρώμην καὶ κατελύσαμεν ἐν τῷ οἴκῳ τῶν αὐθεντῶν ἡμῶν, τοῦ δεσπότη, λέγω, κυρ Ἀνδρέου καὶ αὐθεντοπούλου κυρ Μανουὴλ τῶν Παλαιολόγων, ἡμέρας λς' προσμείνας». Ἡ προσθήκη ἐγένετο μετὰ τὴν λέξιν «ἡμῶν», παραλειφθεισῶν τῶν λέξεων «τοῦ δεσπότη, λέγω, κυρ Ἀνδρέου καὶ αὐθεντοπούλου κυρ Μανουὴλ τῶν Παλαιολόγων», αἵτινες ἐτοποθετήθησαν ἐν τῷ σώματι τοῦ ὑποβολιμαίου χωρίου· ἢ δὲ ἐν τέλει φράσις «ἡμέρας λς' προσμείνας» ἐτροποποιήθη ὡς ἑξῆς: ἔνθα προσέμεινα ἡμέρας λς'.

Ἡ προσθήκη ἐγένετο περὶ τὸ ἔτος 1575²· τὸ πρῶτον δ' ἀπαντᾷ εἰς τὸν κώδικα τοῦ Τουρίνου. Λόγοι ὅμως ἐσωτερικοὶ τοῦλάχιστον μᾶς πείθουσιν περὶ τῆς νοθείας καὶ ὅτι καὶ ταύτης αὐτουργὸς εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ ποιησάμενος ἀπάσας τὰς πολυαριθμοὺς προσθήκας τῆς Μεγάλης Χρονογραφίας τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ.

Ἐν ἐτέραις μου ἐργασίαις² ἔδειξα ὅτι ὁ αὐτουργὸς ἀπάντων τῶν ἐν τῇ Μεγάλῃ Χρονογραφίᾳ ὑποβολιμαίων χωρίων ἀρέσκειται νὰ ἀπομιμηται τὸ ὕφος τοῦ Νικηφόρου Γρηγορᾶ, ἀρυόμενος ἐξ αὐτοῦ πολλάκις οὐχὶ μόνον χωρία ὀλόκληρα, ἀλλὰ καὶ φράσεις, τὰς ὁποίας ὅμως παραμορφώνει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτιον οὐσιωδῶς. Καὶ ἐν τῷ χωρίῳ, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀπασχολεῖ, ἢ παρὰ Νικηφόρῳ Γρηγορᾶ φράσις «διαπρέπων πλούτῳ καὶ γένους λαμπρότητι» λαμβάνει τὴν μορφήν «πλούτῳ καὶ γένει καὶ λαμπρό-

¹ Σημειωτέον ὅτι ὁ Βέκκερος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Βόννης γράφει «Παρακίολφ», ἐνῶ οἱ τὸ πρᾶγμα ἀναφέροντες κώδικες ἔχουσι Καρακκίολφ.

² Βλέπε τὰ προλεγόμενά μου ἐν τῇ παρὰ Teubner ἐμῇ ἐκδόσει τοῦ Φραντζῆ σ. IX, καὶ Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 9, 1934, σ. 281-282.

τητι» διαπρέπων δηλονότι οὐχι διὰ τὴν λαμπρότητα τοῦ γένους, ὡς ἔννοεῖ ὁ Ν. Γρηγοράς ἀλλὰ διὰ τὸ γένος καὶ τὴν λαμπρότητα· ἐπειδὴ δὲ συχναὶς ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἀλλοιοῦται ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος φράσις κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἰς ἅπαντα τὰ ὑποβολιμαῖα χωρία τῆς μεγάλης χρονογραφίας, πειθόμεθα καὶ ἐκ τούτου μόνου περὶ τῆς ταυτότητος τοῦ συγγραφέως. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ πολλὰ ἄλλα. Οὕτως, ἐν πολλοῖς, ὁ διασκευαστὴς προσπαθεῖ νὰ ἀπομιμηθῇ καὶ τὴν φρασεολογίαν τῶν ἀθθεντικῶν χωρίων τοῦ Γεωργ. Φραντζῆ πάντοτε ὅμως ἑλλιπῶς ἢ ἀνεπιτυχῶς. Τοιαύτης φύσεως προσπάθειαν διαβλέπομεν καὶ ἐν τῇ φράσει τοῦ ἡμετέρου χωρίου: «τότε καὶ ὁ μακαριώτατος πάπας διὰ τοῦ αἰδεσιμωτάτου καρδινάλεως κνρ Βησσαρίωνος ἐξαπέστειλε πρὸς τοῦσδε τοὺς δεσπότας...» Προφανῶς ἡ φράσις αὕτη ἢ ἑλλιπὴς εἶναι εἰλημμένη ἐκ τοῦ ὀλίγον ἀνωτέρω (ἐκδ. Βόννης, σ. 424,2) ἀθθεντικοῦ κειμένου τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ, ἐνθα προκειμένου περὶ τῆς ἐξ Ἀγκῶνος εἰς Ρώμην μεταφορᾶς τῶν ἀθθεντοπούλων ὁ συγγραφεὺς λέγει: «*Μαθὼν οὖν ὁ πάπας τὴν ἔλευσιν τῶν ἀθθεντοπούλων εἰς Ἀγκῶνα, ἐξαπέστειλε δι' ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς καὶ βοήθειας τοῦ αἰδεσιμωτάτου καρδινάλεως κτλ.*». Ἐπιστῶ ὅμως ἰδιαίτερος τὴν προσοχὴν τῶν ἐπαϊόντων ἐπὶ μιᾶς παρατυπίας ἐνυπαρχούσης ἐν τῇ ἰδίᾳ ταύτῃ φράσει, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδὲλως θὰ περιέπιπεν ὁ γηραιὸς καὶ πεπειραμένος ἀυλικός, ὁ ἀσθηθὸς τηρητῆς¹ τῆς ἀυλικῆς ἐθιμοτυπίας Γεώργιος Φραντζῆς, ὅστις οὐδέποτε θὰ ἔλεγε «πρὸς τοῦσδε τοὺς δεσπότας» προκειμένου περὶ ἀμφοτέρων τῶν ἡγεμονιδῶν, ἐφ' ὅσον μόνον ὁ πρεσβύτερος Ἀνδρέας ἦτο τετιμημένος διὰ τοῦ τίτλου τοῦ δεσπότη.

Ὡς γνωστόν, ὁ τίτλος τοῦ δεσπότη δὲν ἦτο συμφυῆς τῇ βασιλικῇ καταγωγῇ, ἀλλ' ἀπενέμετο εἰς μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας.

Οἱ πρίγκιπες τοῦ βασιλικοῦ οἴκου αὐτοδικαίως ἔφερον τότε μόνον τὸν τίτλον τοῦ ἀθθέντου² ἢ τοῦ ἀθθεντοπούλου. Ὁ Γεώργιος Φραντζῆς θὰ ἔλεγεν ἐν παρομοίᾳ περιπτώσει οὐχι «τῶν δεσποτῶν», ἀλλὰ «τῶν ἀθθεντῶν»: οὕτω δὲ ἐκφράζεται πάντοτε μὲν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ τμήματι τοῦ ἀθθεντικοῦ κειμένου, παρὰ τὸ ὁποῖον ἔχει ἐπισυναφθῆ τὸ ὑποβολιμαῖον χωρίον «*κατέλθσαμεν ἐν τῷ οἴκῳ τῶν ἀθθεντῶν ἡμῶν, τοῦ δεσπότη, λέγω, κνρ Ἀνδρέου καὶ τοῦ ἀθθεντοπούλου κνρ Μανουήλ...*» (βλ. ἀνωτέρω σ. 265).

Ἐπὶ πλέον δὲ ἡ πληροφορία καθ' ἣν ὁ πάπας προκειμένου νὰ νυμφεύσῃ τὴν ἀθθεντοπούλαν μετὰ τοῦ ἰταλοῦ εὐπατρίδου Καρακκιόλου ἔστειλε πρεσβείαν διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συγκατάθεσιν τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς «*ἵ' εἰς γυναῖκα δώσωσι τὴν αὐτῶν ἀδελφὴν τινὶ ἄρχοντι κτλ.*», φαίνεται ἡμῖν ἥκιστα πιθανή. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Θωμᾶ Παλαιολόγου εὕρισκοντο ὑπὸ τὴν

¹ Βλέπε ἰδίᾳ σ. 129,1 ἐπ. τῆς παρὰ Teubner ἑμῆς ἐκδόσεως.

² Τὸ ἔθος ἐπεκράτησε καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Ὀσμανιδῶν, τοῦ ὁποῖου τὰ ἄρρενα μέλη, μὴδ' αὐτοῦ τοῦ διαδόχου ἐξαιρουμένου, ἔφερον τὸν τίτλον τοῦ ἐφέντη = ἀθθέντου.

άπόλυτον έξάρτησιν τού πάπα όντες «διωγμένοι άπό τόν τόπον των, όρφανοί, ξένοι, όλόπτωχοι, ότι είναι χρεία νά ζοϋν άπό ξένα χέρια...»¹, ήσαν πρό παντός έντελώς άνήλικοι εισέτι, τού πρεσβυτέρου αυτών, τού δεσπότου 'Ανδρέου δηλονότι, μόλις συμπληρώσαντος τό δέκατον τρίτον έτος τής ηλικίας του. Δέον δέ νά ληφθῆ ύπ' όψιν ότι τοιούτου είδους χρονολογικάί άνακολουθία δέν είναι άήθεις² εις τόν διασκευαστήν τής Μεγάλης Χρονογραφίας.

'Υπολείπεται νϋν νά μάθωμεν διά ποίους λόγους έγένετο ή προσθήκη και κατά πόσον αύτη άνταποκρίνεται πρός τήν ιστορικήν άλήθειαν.

Πολλάκις ό διασκευαστής τής μεγάλης Χρονογραφίας προσθέτει συμπληρωτικώς ειδήσεις μη ύπαρχούσας έν τή αυθεντική τού Φραντζή συγγραφῆ, άντλων ταύτας ώς επί τό πολύ, έκ πηγών μεταγενεστέρων. Εις τούτο, επί παραδείγματι, όφείλεται ή συμπλήρωσις τών λόγων, δι' οϋς ύπέπεσεν ύπό τήν δυσμένειαν τού πορθητοϋ και γαμβροϋ του ό δεσπότης Δημήτριος ό Παλαιολόγος (Φραντζή, έκδ. Βόννης, σ. 428.10-18). 'Ολόκληρον τό σχετικόν χωρίον παρελήφθη έκ τής «Πολιτικής 'Ιστορίας» (έκδ. Βόννης, σ. 35. 8έπ.), Προκειμένου όμως περι τού συνοικεσίου τής αυθεντοπούλας μετά τού Ιταλού εϋπατρίδου Καρακχιόλου άσασαι αί προσπάθειαι μου πρός άνεύρεσιν πηγής αξιολόγου σχετικώς πρός αυτό παρέμειναν άτελεσφόρητοι. 'Η αυθεντοπούλα ώνομάζετο Ζωή ή Σοφία: άλλ' οϋτε ή Μικρά οϋτε ή Μεγάλη Χρονογραφία τού Φραντζή άναφέρουσι τό όνομά της. 'Εξ αυτών πληροφορούμεθα μόνον ότι ή πρεσβυτέρα θυγάτηρ τού Θωμά Παλαιολόγου, ήτις έν έτει 1446 ένυμφεύθη τόν κράλην τής Σερβίας Λάζαρον, όστις επί τῆ ευκαιρία ταύτη έτιμήθη ύπό τού αυτοκράτορος 'Ιωάννου τού Η' διά τού τίτλου τού δεσπότου, ώνομάζετο 'Ελένη. 'Η «Πολιτική 'Ιστορία» προκειμένου περι τής Σοφίας αναγράφει μόνον τούς έν έτει 1472 τελεσθέντας γάμους αυτῆς μετά τού Μεγάλου Δουκός τής Ρωσσίας 'Ιβάν τού Γ' (1462-1505) «*Ο δέ κθρ Θωμάς μαθών τήν άφιξιν τού αυθεντός (του πορθητοϋ δηλονότι) φυγών επορεύθη μετά γυναικός παιδιών και οικείων έν Ρώμη, άσμένως δέ αυτον έδέξαντο οί 'Ιταλοί, έποίησαντο αυτοίς και σιτηρέσια, πλην έν όλίγω έτελεϋτησεν' ειχε δέ και δύο θυγατέρας, ών ή μία έλαβε τόν κράλην, ή δέ έτέρα τόν αυθεντην Ρωσσίας*». (ένθ' άνωτέρω, σ. 35 και έπ.).

'Υπάρχουσιν όμως, ώς είπον, καταρχόμενος τής πραγματείας ταύτης, και υποβολιμαία χωρία έν τῆ Μεγάλη Χρονογραφία μη άντιληθέντα έξ ουδεμιās πηγής, καθαρά έπινοήματα όντα τού διασκευαστοϋ. Ουτος άποβλέπων εις τό νά διαθρύψη τήν φιλαυτιαν Ισχυρών προσώπων διαμενόντων ίδια έν Νεαπόλει όπου και ό ίδιος ειχε καταφύγει μετά τό 1571, προσέθετεν εις τήν Μεγάλην Χρονογραφίαν τού Γεωργίου Φραντζή πλαστάς ειδήσεις άφορώσας

¹ Βλέπε έπιστολήν Βησσαρίωνος-Φραντζή έκδ. Βόννης, σ. 420,15.

² Βλέπε έμην άνακοίνωσιν έν τῷ Βυζ. Συνεδριώ Σοφίας, ένθ' άνωτέρω, σ. 181.

εἰς τὴν ἐξ ἡγεμονικῶν δῆθεν οἰκῶν τοῦ Βυζαντίου καταγωγὴν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος προσώπων, ὅπως ἐπιτύχη ὄφελήματά τινα. Ἐν προκειμένῳ ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ οἰκογένεια τῶν Καρακκιόλων, ἐξ Ἑλλήνων καταγομένη, ἦτο ἐγκατεστημένη ἐν Νεαπόλει, κατὰ τινα δὲ φήμην μέλος τῆς οἰκογενείας ταύτης ὑπῆρξεν ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐν Ἀγίῳ ὄρει ἱερᾶς Μονῆς Καρακάλου. Ὅπως λοιπὸν ἐγράφησαν ἀντίτυπα εἰδικὰ τῆς Μεγάλης Χρονογραφίας, δι' οὓς λόγους πρὸ μικροῦ ἐξεθέσαμεν χάριν τῶν ἐν Νεαπόλει ἐγκατεστημένων οἰκῶν τῶν Ἀτσαγιώλη, τῶν Τολέδων, τῶν Κατέλμων, τῶν Φραγκοπούλων κλπ., οὕτω καὶ χάριν τῶν Καρακκιόλων ἐγράφη ἀντίτυπον εἰδικόν, ἐν ᾧ ἔχει παρεμβληθῆ, ἐν χωρίῳ ἀναμφισβητήτως ὑποβολιμαίῳ, ἢ περὶ τοῦ συνοικεσίου πληροφορία, ἀνεξαρκήτως τοῦ ἂν αὕτη τυγχάνη ἀκριβῆς ἢ οὐ. Συνέπεσεν ὁμως, ὡς φαίνεται, ἐκ τοῦ εἰδικοῦ τούτου ἀντιγράφου ν' ἀντιγραφῶσιν ἅπαντα τὰ μεταγενέστερα χειρόγραφα. Ὡς ἐκ τούτου πάντα ταῦτα περιέχουσι τὴν περὶ τοῦ συνοικεσίου πληροφορίαν, ἐνῶ ἕτερα χειρόγραφα παλαιά, σύγχρονα τοῦ χάριν τῶν Καρακκιόλων γραφέντος, δὲν περιέχουσι τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος πληροφορίαν, ὡς δὲν θὰ περιεῖχε ταύτην καὶ τὸ ἀπολεσθὲν ἀρχέτυπον τῆς Μεγάλης Χρονογραφίας τὸ ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς Μικρᾶς Χρονογραφίας ἀπορρεῦσαν, ἦτις, ὡς ἐδηλώσαμεν ἐγκαίρως, οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον περὶ τοῦ συνοικεσίου ποιεῖται ὑπαινιγμόν.

ΙΩΑΝΝΗΣ Β. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου.